

Když se dítě učí mluvit, je to nejvíce zatížený duševní pracovník na naší planetě, aniž o tom má, naštěstí, nejmenší tušení.

K. Čukovskij

MOZEK

- V mozku jsou specializované oblasti na řeč - LH, temporo-okcipitální oblast; **Brockova a Wernickeho oblast**, jejichž poškození vede ke vzniku afázií
- **Brockova afázie** - kostrbatá řeč, má smysl, ale jen telegrafickou kvalitu, málo morfémů a složitých vět; způsobena narušením syntaktického stadia, možná zpomalený přístup k významům slov
- **Wernickeho afázie** - řeč plynulá, ale naprosto nesmyslná, občas vymyšlená slova; narušení na úrovni slov a pojmů, výrazný pojmový deficit

JAZYK A ŘEČ

Jazyk

Jazyk lze chápat jako kognitivní a komunikační kód, užívající různé symboly, které jsou systematicky, dle určitých pravidel uspořádány

Řeč

Řeč, mluvená i psaná, je konkrétní jazykovou dovedností

Druhy řeči

Zevní řeč (mluvená řeč, mluva)

- vyjadřuje schopnost člověka užívat sdělovacích prostředků vytvářených mluvidly
- realizuje se mluvením

Vnitřní řeč

- je to chápání, uchovávání a vyjadřování myšlenek pomocí slov, a to nejen verbálně, ale i graficky (četba, písmo)
- má složku motorickou (expresivní, výrazovou) a symbolickou (percepční, vnímavou)

Funkce řeči

- **Expresivní fce řeči** – složí k vyjádření pocitů a potřeb
- **Sociální, komunikační fce řeči** – dítě brzy pochopí, že řeč je užitečný komunikační prostředek, kterému rozumí maminka i ta cizí paní s lízátkem
- **Poznávací fce řeči** – jazyk je prostředek zpracování informací a umožňuje další rozvoj poznávacích schopností (hlavně myšlení)

Vady řeči

- **Foniatrie** – *porucha hlasu* (alergie, úraz, hormony, psychologická nerovnováha)
– *porucha řeči* (výslovnost hlásek, mozková příhoda)
- **Logopedie** – zabývá se rozvojem, vzděláváním, vzděláním a výchovou jedinců s řečovými nedostatky

Osvojování jazyka

- Děti ze všech kultur procházejí stejnou vývojovou sekvencí:
  1. rok – první slova
  2. roky – věty ze 2-3 slov
  3. roky – začínají užívat gramatická pravidla
  4. roky – mluví téměř jako dospělý člověk
- Neslyšící děti – samy se začnou dorozumívat posunky; užívání se vyvíjí stejně jako u řeči (nejdříve jeden samostatný posunek, pak dva spolu)
- Osvojení jazyka závisí na konkrétních verbálních podmínkách a je tedy sociokulturně ovlivněno

Kritické období

- První měsíce života jsou kritickým obdobím pro vyladování se na **fonémy** mateřského jazyka (pochybování melodie řeči)
- Pozorování hluchých lidí učících se posunkovou řeč naznačují, že je i kritické období pro učení se syntaxi

Specifické strategie

Pomáhají dítěti chápat jazyk a jeho smysl

- ⊙ **Komunikace matky s malým dítětem** (krátká, jednoduchá, dobře artikulovaná opakovaná sdělení)
- ⊙ **Přetváření** („Co dělá pejsek?“ „Pejsek štěká.“ „Kde štěká pejsek?“)
- ⊙ **Opakování** (matka opakuje dítěti, co řeklo)

- ⊙ **Rozvinutí** (doplnění a zpřesnění toho, co dítě řeklo, obsahově podobné, ale správnější sdělení)
- ⊙ **Pojmenování** (označování objektů a činností jménem)

Křik

- Prvním komunikačním projevem dítěte
- V prvních hodinách a dnech však ještě nevyjadřuje jeho náladu. Je pouze fyziologickým reflexem dýchacích a hlasových orgánů, které se uvádějí v činnost.
- Až později začíná dítě křikem vyjadřovat jednotlivé druhy nepříjemných pocitů.
- Rozezná-li matka křik z hladu od křiku z bolesti a zachází-li s dítětem podle toho, pomáhá mu tím jeho křik dále rozlišovat, a tak tento nejprimitivnější slovník obohacovat a zpřesňovat.

STRUČNÝ POPIS VÝVOJE ŘEČI DÍTĚTE V ZÁVISLOSTI NA VĚKU

Rozvoj slovní zásoby:

- ⊙ **Novorozenec 0-1 měsíc**
Prvním komunikačním projevem dítěte je křik, komunikuje přímo či nepřímo především neverbálními způsoby
- ⊙ **Do 1 roku**
Dítě rozumí jednoduchým pokynům a začíná opakovat jednoduchá slova, která slyší.
- ⊙ **Do 2 let**
Tvoří jednoduché věty, od 2 let se ptá "co je to", rozšiřuje svou slovní zásobu
- ⊙ **Do 3 let**
Mluví ve větách, začíná si osvojovat gramatickou stavbu vět, ptá se proč, získává nové kvality slovní zásoby, začíná se tvořit verbální slovní paměť
- ⊙ **4 roky**
Dochází ke zpřesnění slovní zásoby a gramatické stavby vět, umí již vyprávět, chápe děje.
- ⊙ **Do 6 let**
Dítě chápe složité děje, má již velkou slovní zásobu, gramaticky zvládá jednoduchá souvětí
- ⊙ **Do 8 let**
Baví ho vyprávět vtipy, dávat hádanky, chápe gramatická pravidla a řídí se jimi. Plyně se baví s dospělými.
- ⊙ **9-14 let**
Dochází k rozšiřování slovní zásoby, k učení cizích jazyků.

Když dítě řekne své první slovo, je to veliká sláva. Zapisujeme si do deníčku, kdy to bylo a co jsme z té změti zvuku vlastně vylovili. Později nás baví svými zkomoleninami a neuvěřitelnými slovními spojeními. Řeč je pro nás prostě hodně důležitá...

POUŽITÁ LITERATURA

- Základy psychologie (M. Vágnerová)
- Škubalová, T. Re: Prezentace – doplnění tématu Řeč
- Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace (Doc. PhDr. Otto Čačka)